

VRBIS OLISIPONIS DE
SCRIPTIO PER DAMIA
NUM GOEM EQVI
TEM LVSTANVM,

In qua obiter tractantur nō nul
la de Indica navigatione, per
Graecos, et Poenos et Lusita
nos, diuersis tempori
bus inculcata.

1554

INCILYTO PRINCIPI DOMI
no Henrico, portugalliae infanti sacrosan-
ctae ecclesiae Romanae, Tituli sanctorum
quatuor coronatorum cardinali meritissi-
mo, Damianus Goes Eques Lusitanus.

S. P. D.

Indicarū rerum historiam, in su-
am vt darem, cū crebris docto-
rum hominū epistolis diu vrge-
ret, eam ex exemplaribus collige-
re, atq; disponere pridem coeperam, id quī
dem mihi effectum iri posse, tunc polliceba-
tur otium meum literarium, quo eo quidē
tempore laute, & citra publicorum negotio-
rum onera utebar. Sed cum mecum perpen-
derem, mihi id modo deesse, quod summe
in historia scribēda requiritur, ab incepto de-
stiti. Nā ei qui iustam, & absolutam histo-
riā scribere vult, in primis liberū, & vacuū
tempus tribuēdum est, deinde animi quies,
& omnium munerū vocatio, postmodum
magnorum principū fauor, quo industria,
& labor studiorum, praemns adaugeantur.
Quocirca (praesertim cū necq; cura necq; ne-
gotio, carere possem) succisui tantum die

rum horis; id quod continenti temporū de
cursui destinaram, cōcedere, & tribuere pro
posui, & curriculo mearum lucubrationum
currens, Olisiponis vr̄bis descriptionē hoc
tātum tempore componere institui, eamq̄
tuo duntaxat nomine illis inquā ipsis euul
gare decreui, qui a nobis id flagitare nul
quam destiterunt. In qua sane descriptione,
quidquid ad ipsius vr̄bis originem, & orna
mentum inuestigare ualūmus, faciliōrī quā
potuimus penicillo depinximus. Cæterum
opusculum hoc quale qualecunq̄ fuerit, sub
tua protectione emittere consulto p̄posui
mus, ut quæ nostro huic labori desunt, naz
forte multa deerunt, quæ nos assequi nō po
tuimus, ea tua animi celsitudine, & eximia
doctrina, sic foueantur, proteganturq̄, uti
ab alienorum laborum mordacibus, teme
reque calūnantib9, nullo alio adminiculo suf
fulg, se se tueri, defendereq̄ possint. Vale.

VRBIS OLISIPONIS SITVS,
& figura, Damiano Goe equite Lusitano
authore.

Væ sunt vrbes nostra hac tēpe-
state, quasi iure oceanī dominas,
ac tanq̄ Reginas appellare possi-
mus, quarū ductu & imperio to-
tus oriens, occidēsq; hodie nauigatur. Earū
altera est Olisipo, quæ a Tagi faucibus eius
oceanī partis imperium sibi vendicat, quæ
Africam, Asiamq; immenso maris circuitu
cōplectitur. Altera vero Hispalis, quæ a Bē-
ti fluuio occidentem versus, quem hodie di-
cunt nouū orbem, classibus patefecit. Cuius
describendę partes, ijs cōsulto relinquirē,
quorū scriptis, de huius noui orbis repertī
ratione, multa forte memoriæ mādabūtur.
Nobis vero, cū de situ, & vrbe Olisiponis
statu constitutum sit solummodo scribere,
non ab re visum fuerit, si ante quam negoti-
um aggrediamur, inde incipiamus, vnde ip-
sa res de qua scripturi sumus, nobilior effe-
cta sit, nempe de inuento a nostratibus per
æquora, in Indiam itinere. Quæ res vt me-
morabilis, ita etiam in ea paulo nobis vaga-

OLISIPONIS

ri licebit, atq; etiam antiquorum testimonijs, studio nostro lectoribus aperire, quanta difficultas in hoc negotio, se semper obtulerit ijs, qui rem tantis periculis plenam, ausi fuerunt quouis modo tentare. Quocirca ab eo qui summo studio, summaq; animi virtute rem tam præclaram nostris temporibus aggredi ausus est, exordium capiemus. Is enim inuictus ille Alfonso quinti filius, diuus Ioannes secundus Lusitanorum Rex fuit. Ille quidem qui bello regnum suis vindicauit, paceq; sibi regni hæreditatem multifarie turbatam restituit. Igitur cum regis indefatigatū animum Indicarum rerum desiderium vehementius agitaret, non nauibus solū ab illa parte litoris Æthiopicæ, quod ad ea usq; tēpora a nostris exploratum erat, eam Indiæ plagam, q̄ ad ortum solis attinet, inuestigare proposuit, sed terrestribus etiam itineribus, negotiū auspiciari voluit. Quod quidem per homines Lusitanos singulari linguarum, rerumq; notitia præditos, in eo libro quem de rebus Æthiopicis scripsimus, factum esse demonstrauimus. In quo etiam studio, doctrinaq;

DESCRIPTIO

prudētissimi principis Henrici, oceani Atlantici, Æthiopicique insulas, & litora prius, multoque antea inuenta, iustrataque a nostris fuisse, obiter tractamus. Proinde dum Ioannes ille adhuc viueret, industria, auspiciisque Bartholomei Didaci, viri Lusitani, nauticæque artis peritissimi, frontem ei continentis partem contiguam, quæ recta ad montem lunæ porrigitur, nostri inuenerunt.

Quæ frons ab oceano emergens, sinu Hesperico, Prasicoque promontorio, immenso tractu terrarum, ad australem cœli cardinem, utrinque protensa, gradum ferme quintum, & trigésimum attingit. Quibus terminis Ichthyophagorum videlicet, & Anthropophagitarum, nihil literis Ptolemeo cognitum fuisse constat. Quamquam Plinius, Melas, Solinus, & Martianus, ex Iuba, Artemidoro, & Xenophonte Lampfaceno, & Nepote Cornelio, de Hannone Pœnorum rege, & Eudoxo, aliisque qui hoc mare experientia, seu relatu nauigabile tradunt, scribentes, huius itineris notitiam olim fuisse, totumque ab Indis ad Herculeas columnas patefactum, cultaque eius litora esse testentur.

OLISIPONIS

Ac insuper testimonijs confirmant. C. Cæsare Augusti filio in Arabico sinu constituto, Hispaniarū nauīū, naufragio eiectas fragmentorū reliquias apparuisse. In qua quidē sententia Herodotus eximius antiquitatum indagator, Græcos fuisse asserit, qui mare quod extra colūnas vocatur Atlāticū, & Rubrū, idē esse mare pro certo affirmant. Atq; alibi Græci, inquit, qui pōtū incolunt, oceanum cōfluere terrā, pro comperto habent. Postmodum ex vetustissimis Ægyptiorum ānalibus, hæc prodit. Nempe Necū ipsius gentis regem, cū a deprimenda fossa, a Nilo ad Arabicum sinū destitisset, nauibus quosdam Phœnices misisse, quos iussit, Hercules colūnis superatis, ad septentrionale vsq; mare penetrare, atq; inde in Ægyptū cursum facere. Qui e mari Rubro soluētes in australe venerūt mare, deniq; in Ægyptū per fretū Herculeum, post biennium remearūt: & in hunc modum dicunt Græci Africæ litus primo in totū cognitum fuisse. Secundo vero, Xerxis temporibus Africæ promontorium Sata spē superasse scriptis confirmant. Qui admodum nauigatiōis tædio cōfecti, ad colūnas Hercules, vnde in Atlanticum

DESCRIPTIO

oceanum prodierat reuersus, in Ægyptum cursum tenuit. Deniq; Strabo ex Aristonico testatur, Menelaum per gades circumductum, iter in Indiam fecisse. De qua quidem re, prolixius non agemus, ne longius, quã res ipsa postulare videt, digrediamur. Illud quidem verissimum videtur, & ratione credibile, tam vastam, & periculis infinitis obiectam nauigationem, ita tum hominũ animos affecisse, vt semel inchoata vel (si attingit) absoluta, nemo secundo rem tam arduam, vel potius mōstrosam, aggredi auderet. Qui sane, tam immēsa peregrinationis cursus, nostratum siue indefatigata indole instigante, siue auri sacra fame vrgente, tã deniq; modo frequēs habetur, vt inō maioris negotij nunc huiuscemodi nauigationē existiment, quam si in Britanniam, aut in Belgicam, ex Lusitania per oceanum iter facerēt. Huic vero repertæ fronti, vt ad inceptũ redeam, ob rem insperatã, Rex idem Bonæ spei caput nomen indidit: reliquũ iam inde oceanum Indicum nauigandi, occasionē faciliorem, sibi oblatam esse sperãs. Cæterum naues illæ quibus Bartholomeum Rex præfecerat, multis casibus, aduersisq; tempesta-

OLISIPONIS

tibus disiecta, ipso Bonæ spei promontorio, vt antea demonstrauius, superato, flumen ingrediuntur, cui Infantis flumen nomen inditum fuit, eo quod inter cæteras naues, vna cui Rex Lupum Infantem virum Lusitanum præfecerat, omnium prima ad fluminis Ripam appulsa sit. Inde vero vltius progredi minime tutum esse duxerunt, propterea quod in tanta maris vastitate, itinerisq; & temporis intercapedine, gentē nullam reperissent, quæ tum nauibus vteretur, veriti ne si longius procederent, non Indos, genus hominum suapte natura cultissimum, ac disertissimum, sed alias nationes, terrasq; barbaras, ac imanes offenderent, a quibus forte etiam grauioribus incommodis premerentur, quam quæ in his experti essent, quorum litora, portusq; antea tetigissent. Qua re mature pro rerum facultate, & prudenter animaduersa, mutata velificatione, in Lusitaniam reuertuntur. Id vero diuino potius quam humano consilio accidisse crediderim, quod deuicti oceanī gloria, futuro regi integra, fato quodam, intacta, reseruari videretur. Interea quidem re infecta, Ioannes Rex moritur: no

DESCRIPTIO

uisq; rerum momentis occurrentibus, vti tum maxime fieri consuevit, Emanuel Regnum suscepit, statimq; biennio postquam regni gubernacula suscepisset, cum omnia domi, forisq;, a finitiuis regibus tuta satis, ac pacata cerneret: quod a suis maioribus antea summo studio factum esse videbat, in idipsum animum coepit intendere. Tres igitur parari naues, ac instrui iubet. Quibus Vascum Gamam, genere Lusitanum, equestris ordinis virum praefecit. Qui comparatis rebus omnibus quae ad tam longam profectioem necessariae videbantur, octauo idus Iulij anno dominicae incarnationis. M. CCCXC VII. idoneum Aquilonem nactus Olisipone soluit, celeriterq;, concitatore vento in Indiam laetis auspicijs, sed immenso labore, peruenit. Sed nos rebus ijs omnibus cum ipsa India omis- sis, ad institutum nostrum properemus.

Olisiponē igit̄ quis primus condiderit, in tanta seculorum vetustate, pro certo nos affirmare non audemus, quam tamen inter antiquissimas Hispaniae vrbes, annume- randa esse, vetustissimi quiq; scriptores testantur. Hanc Varro Olisiponem, & Ptolemeus

OLISIPONIS

Oliosiponem appellāt. Strabovero Vlisseā, & ab Vlisse cōditā esse, ex verbis Asclepiadis Myrliani videtur asserere. Is enim Myrlianus in Turditanā ludo literario præsuit, atq; de gētibus ipsius regionis librum conscripsit, prodiditq; etiam Olisipone in templo Minervæ, fragmēta q̄dam suspenſa tūc extare, videlicet parmas, A pulſtra, nauūq; rostra, vlyſſis errores indicantia. Ex quo ſane loco nō ſatis liquere arbitrātur quidam Olisiponem ab Vlyſſe cōditam eſſe. Nobis tamen, tanti viri teſtimonio adhærere placebit potius, quam illorum dicta cōprobare, qui id nullo certo argumēto cauillare conātur. Præſertim cum Solinus vir apprime doctus ipsius Strabonis ſententiam ſit ſequutus. Noſter quoq; Andreas Reſendius vir doctorum omnium iudicio & calculo comprobatus, id multis in locis ſcriptorum ſuorum, & imitatur & confirmat. Sed quod ad nominis rationem attinet, ex quadam ipsius Reſendij oratione, & ex multis vetuſtiſſimis tabulis in vrbe ipſa reſpertis, ab illoq; collectis, facile liquet, ſcribi debere Olisiponem, per. O. & duplex iota, & ſimplex, s. Erat autem Olisipo Romanis

DESCRIPTIO.

temporibus Romanorum ciuium municipi-
piuz Plinij grauissimi scriptoris testimoniū
hoc loco afferre non pigebit. Municipium
(inquit) ciuium Romanorum Olisipo, feli-
citas iulia cognominatum. Vnde autem no-
minis drigo emanarit, temere affirmare nō
audemus. Id enim fortasse tam multis fabu-
losum videretur, quam illud Varronis, a lu-
stino iudicatur. In Lusitania vbi est oppidū
Olisipo, monte Tagro, equas e vento concí-
pere. Cuius sententiam, & Plinius, & Solinus
approbarunt. Quam tamen vt diximus, lu-
stinus his verbis mendosam esse enixe affir-
mat. In Lusitanis (inquit) iuxta fluuiū Tagū
equas vento concipere multi authores, pro-
diderunt, quæ fabulæ ex equarum foecūdi-
tate, & gregum multitudine natæ sunt,
qui tantū in Gallecia & Lusitania, & tam per-
nices visuntur, vt nō immerito ipso vêtō cō-
cepti esse videantur. Quæ sentētia nobis sa-
ne non ita displiceret, nisi phisici rationib9
adniterētur probare, naturam ipsam, ex fe-
mineo tantum sexu, sineq; marium congre-
su, multa gignere, & procreare solitam esse,
Quem quipem Varronis locum. D. Roderi-
cus Archiepiscopus Toletanus, in sua histo

OLISIPONIS

ria, satis luculenter comprobat. Mons vero Tagrus, cuius Varro meminit, meo quidem iudicio ille idē est quem nos Sintrum vocamus, & a quo lunæ promontorium in mare prorumpit, millia passuū ab Olisipone plus minus viginti, & quatuor. Quod nostris hodie Rocham, appellari placuit, siue vt latine dicam Rupem. In cuius decliui montis, oppidum, admirabili loci amœnitate, coeliq; clementia, hodie conspicitur, ingenti ac magnifico regum Lusitaniæ domicilio nobilitatum, quod de nomine montis Sintram dixere. Mons vero diuersis ferarum generibus, auiumq; mire abundans, pecori item pascēdo ppter singularem soli bonitatem, adeo est accōmodus, vt cuiuslibet facillē possit persuaderi, equas sine admiffario cōcipere. Ad laus porro huius montis, quod laus ab oceano pater, vic9 passib9 circiter duob9 milib9 ī colliculo positus est (Collares accolæ vocant) a quo haud ita procul, sub rupe in pelagus procumbente antrum est quod accedente alluitur oceano, fluctusq; introrsus reciprocantes, salo spuma permisto, recipit in sese, & item eruēt, ingēti vndarum strepitu, in quo Tritonem concha canere olim

DESCRPTIO

visum nostrum vulgus existimat. Quod ad
 locum quidem attinet, constanter quicquā
 affirmare non audeam. Propterea quod ab
 omnibus id litus propius legentibus, cerni
 facile, ac conspici possit. Tritonem vero Ti
 berij cæsaris tēporibus visum in Lusitania,
 auditumq; fuisse, ita scribit Plinius. Tiberio
 (inquit) principi nunciauit Olisiponēsiū
 legatio, ob id missa, visum auditūq; in quo
 dam specu concha canētem Tritonem, qua
 noscitur forma. Nec vero illud silentio præ
 tereundum esse duximus. Nostro hoc tem
 pore plerisq; i locis huic litori vicinis quod
 dam hominum gen⁹ reperiri, qui & natura,
 & nomine Marini ab indigenis vocari cœ
 perūt, ob eam præsertim causam, quod his
 pidum quid in cutis superficie gerentes, no
 tas quasdam squāmarum, ac tanquā reliqui
 as antiqui gēris, per totū ferme corpus spar
 sas, præse ferre, atq; retinere videant. Eos
 enim ab hominibus marinis, vel Tritoni
 bus, originem genusq; traxisse, pro certo
 semper habitum est, eiusq; rei initium inde
 pfluxisse a maioribus accepim⁹ Tritones vi
 delicet ad lit⁹ psilire interdū, atq; colludere
 paulatim assueuisse, eosq; fructuū dædine

OLISIPONIS

definitos, quorū in hīs locis maxima est copia, eodem reuersos sæpius, in fabali quodā incolarum astu, eorum aliquot interceptos, ac postea blāditijs ad excultum māfuetūq; genus vitæ traductos esse. Et quidem si fabulosum videbit, domestica familiaritate, vocales reddi Tritones potuisse, in superq; cū Lusitanis consuetudinem vt haberēt esse cisse, fabulosius sane mihi erit, barbarum incultumq; Tritonem, in Africa, in palude Tritonide, profiluisse, ac cum græcis garricem, ab Iasone tripodem, quam Delphes asportabat, vti Syrtiū periculis, suo ductu eaderet, sibi dari poposcisse. Notis vero temporibus, vt efficacius testimoniū in medium afferam, piscator qdam, dum inter scopulos Barbarn, p̄ monton, filo, hamoq; iuxta diuæ virginis sacellum, pisces capere contendisset, derepente ex vndis in scopulum, mas Triton exiliuit, barba prolixa, crinibus oblongis, pectore hispido, facie nō admodū deformi, absolutaq; hominis forma. Qui cū paululum apricatus esset, & hominem a tergo, ipsius formam contemplantem, inspexisset, voce non humanę dissimili prolata, ter rītus confestim in salum se submersit. Hæc

DESCRIPTIO

piscator de Tritone, siue homine marino cupidis audiendi, compto ordine, ac sermone, hodierna die enarrat. Deinde paucis ab hinc annis, haud procul a lunæ promontorio, ut nobis retulit Ferdinandus Aluarus domus Indicæ scriba, vir integræ fidei, qui iuxta illud litus rusculum habebat, cuiusq; vicinus erat vir probus, minimeq; fallax. is enim vicinus per sæpe piscandi gratia, se in quosdã litoris scopulos conferebat. Ibi cum negotium die quadam foeliciter succederet, (ut Ferdinandus ab eo ore tenus accepit) pisces quos hamo capiebat, a tergo sui, in aridum scopuli anfractum, quo tutius asseruarẽtur, projiciebat. Quod quidẽ per sæpe inculcãs, interdum nudum adolescentem imberbẽq; per anfractum cõspiciebat. Attamẽ cum in illo loco, circum vicini incolæ frequẽter narre consueuissent, credebat ex ijs aliquem forte esse. Cui, cum intẽtus piscationi esset, nihil verbi faciebat. Tãdem intentius animaduertẽs, adolescentem pisces manu capere, & ad os deductos edere inspicit. Qua re cõmotus occurrit, hominem petiturus. Qui violento cursu, cachinãs ridensq;, in fugam se proripuit, pelagoq; vrinãs sese submersit

OLISIPONIS

Eodem ferme tempore, e regione vrbis, pelago interiecto, non procul ab oppido quod Barrerium nostri nominant, iuxta Alfonso Alboquerci viri patricij villam, similis formæ hominem marinum exanimem æstus maris in litus eiecit. Præterea in antiquis regni archiuis, quibus ego ipse præsum, extat adhuc compositionis chirographum vetustissimum, inter regem Alfonso tertium, & Pelagium Petreium, equestris ordinis. D. Jacobi magistrum, transactæ, qua decretum fuit, non magistro ordinis, sed regibus deberi vectigal syrenum, aliarumq; belluarum, in ipsius ordinis litoribus captarum. Vnde facile colligitur syrenes, cum de eisdem lex lata fuerit, frequentes olim in nostris æquoribus fuisse. Sed hæc hæc hactenus de Tritonibus, Nereidibus, syrenibusq; dicta sufficiant. Cæterum, vt ad institutum reuertamur, scire oportet, vt paulo antea diximus, nobis de nominis vrbis Olisiponis origine, & causa, nihil certi constare, imo nec quicquam, quod ad ipsius pristinam memoriam spectet, nec item ad res in ea olim gestas, inter Græcos, latinos ve authores reperire po-

DESCRIPTIO

tuisse, eum minime dubium sit, in ea ciuitate in qua hodierna die tot elogia, epitaphiaq; latinis characteribus, lapidibus exculpta extant, in ea ipsa, multa & præclara facinora transacta priscis temporibus etiam fuisse, quibus nostrum hoc commentarium ornare, iustrareq; valuissimus. Sed cum illa omnia, vt ratione licet credere, temporum iniuria potius, quam scriptorum incuria forte perissent, ex nostris tantum Lusitanicis annalibus, cum altius nihil, quod minime fabulosum videatur repetere audeamus, exordium faciemus, Et post illam miserandam cladē, qua ferme vniuersa Hispania a Mauris occupata, Christi fidem deseruit, quomodo iterum ipsa Olisipo christo initiata fuerit demonstrabimus. Quæ res sic se habuit. Cum olim assiduis incursionibus Mauri Hispaniam impeterent, p̄j ac christiani homines vnicuique opitulandi gratia eo confluebant, Regibus suam operam offerentes. Accidit tunc inter alios, D. Raymundum Tolosatiū comitem ad Alfonsum Castellæ regē, electū imperatorem, subsidio venisse. Cui Hēricus

OLISIPONIS

eius ex sorore nepos, huius expeditionis comes fidissimus fuit. De cuius Henrici ortu, inter authores non satis conuenit. Nam Castellani scriptores eundem Cōstantinopoli natum esse aiunt. Galli autem ex Lothoringia promanasse asserunt, nostri vero ex Hūgaria originis seriem deducunt. Attamē nulla certa ratione omnes, id quod dicūt, demōstrant, qua nos quicquam audacter cōfirmare possimus. Cæterum ob ingentia istorum principum merita, Alfonsus Rex, Raimundo Orracam, Henrico vero Therasiam, filias in matrimonium collocauit. Et quidē Hērico & Therasiæ, Portugallię comitatum in dotem dedit, cuius prouinciæ eo sane tempore, præcipua pars a Mauris occupabatur. Ex Therasia, Henricus Alfonsum suscepit. Is Alfonsus post multa, & præclara facinora, pro christi fide acta, cum quinque potentissimis regibus Mauris in campis Oriciensibus apud Castrum viride cōflicturus, quos vnicoprelio deuicit, a suis militibus, in ipsis castris vnicotemporis momēto, Rex electus, creatus, iuratusque fuit, & quidem reluctans, id contumatiter cunctis asserentibus, nō decere strenuos milites, tam arduum, contra

DESCRIPTIO

tot præclaros reges prælium inire, nisi sub regum vexillo. Affirmant nostri scriptores, ipsum Alfonsum, anteaq̃ prælium iniret, christum in cruce appensum in æthere conpexisse, ei victoriam pollicentem, atq̃ ducem fide flagrantem ita respondisse. Domine cum certo sciam, te filium dei esse, mundiq̃ verum seruatorem, non est quod te mihi demonstras. Vade ergo, inquit, & hostibus tuæ religionis, te ea lege ostende, vt nos tantis malis careamus, ipsiq̃ credant cognoscantq̃ tua, tui solius nece, mundum viuere, & saluum esse. Ob quod miraculum, scuti basi, quod albi duntaxat coloris, tunc temporis Alfonso ipse gestabat, quinque cæruleos clypeos, pro deuictis quinque regibus, clypeisque cunctis, in christi plagarum memoriam, quinque alba puncta, quincunciali ordine Rex ipse subnexuit. Quibus signis ab eo vsq̃ tēpore Lusitaniæ Reges summa cum reuerentia vtuntur, eaq̃ continuo ob mysteriorum gloriam omni debito honore deosculantur amplectunturq̃. In quibus illud etiam mysterij, scitu dignū, inest, quod si quinque præfatis clypeis, numerum omnium punctorum adiungas, rationē tri-

b iij

OLISIPONIS

ginta denariorum reperies. Quo quidem pretio, orbis redemptor christus a iuda, iudeis venundatus fuit. Igitur affecuti sunt Lusitaniæ Reges, ex tam insigni victoria, ea signorum tam gloriosa mysteria. Quæ signa ut cælitus a christo concessa fuere, sic, ipsis ducibus, nobisque sub eis militantibus, ipsis Christi fidem, in immensum per uniuersum orbem, longius, latiusque quam unquam fuit, nostraque industria, & labore propagata, euulgataque hodierna die est. Porro, ut ad scopum reuertamur, cum Olisipo ab hoc rege Alfonso obsideretur, & bello diu præliando, confligendoque oppugnaretur, christi fidei anno ipsius christi natalis. 1147 restituta fuit. Cui bello etiam nonnulli peregrini milites ex varijs Europæ partibus religionis causa interfuere, quorum non pauci dimicando desiderati sunt. Nec defuere qui ex his miraculorum argumentis, loco sanctorum habitati sunt, inter quos quidam Henricus fuit, natione Germanus, Bonæ natus, oppidum est ad Ripam Rheni, non procul a Colonia Agripina constitutum, cuius Henrici meritis deus multa, & præclara miracula dignatus est facere, ut nostri annales testantur.

DESCRIPTIO

Hoc Rege Alfonso Regnante, non multis diebus post expugnatam Olisiponem, corpus D. Vincentij leuitæ & martyris, in ipsam urbem, ex Sacro promōtorio, vbi diu latuit, relatum est, & in fornice summi templi, summa cum reuerentia hodierna die asseruatur. Quam rem diffuse Resendius noster graui carmine prosequutus est. E regione cuius monumenti, Alfonsi quarti regis, sepulchrum extat, eius inquam qui anno christi 1340 Alfonso Castellæ Regi suo genero luculentum contra Alboacem Maurorum potentissimum regem subsidium tulit, cruentissimoq; ad flumen salsum, prælio, aduersum eundem Alboacem præfuit, & gloriose victor, cognomen Ad salsum victoris vulgo obtinuit. Ob quam causam ipsius regis mentionem non displicuit nobis, hoc in loco facere. Ad radicem vero huius summi templi, paulo inferius occidentem versus, interposita platea, sacellum diui Antonij, quem Paduanum vocant, admirabili structura, & mira elegantia elaboratum, se se nobis offeret, olim ipsius diui Antonij paren-

OLISIPONIS

tum habitaculum, in quo quidem ipse nat9, educatusq; fuit, ex cuius natalibus non mediocriter, se se vrbs Olisipo extollit, & merito quidem, cū inter cœlites tam digne cōmuni omnium christianorum consensu, sic annumeratus relatusq; sit, vt deo toti9 christiani populi sententiam miraculorum fide confirmante, ipsius beatissimi Antonij nomen per vniuersum orbem cognoscatur, & reuerenter vbicq; gentium ab omnibus, eius memoria colatur, celebreturq;, Sup cuius facelli epistylum domus ciuica, seu vrba curia constituta est. De cui9 ordine, serieq; regiminis, multa & præclara dicere potuissemus, si id alienum a nostro instituto non videretur. Quam obrem ad ea quæ polliciti sumus redeamus. Igitur antiquæ vrbs Olisiponis situs, collem excelsum, ad Tagi Ripam deductum vsq;, antiquitus solūmodo occupabat, nunc vero plures montes, ac valles, magnitudine amplectitur. Cuius potissima, celeberrimaq; pars orienti opposita est: qua potissimum parte, suscepto iam Tago, pelagus in latitudinem milliapassuū sex patet. Ex aduerso latere duo sinus efficiuntur: quorum vnus, Aquilonem versus in

DESCRIPTIO

trorsum reductus ad frequentem hactempestate vicum Gallecum nomine, alter vero ad meridiem paulum deflexus, ad vicum Conam quotidianas habet nauigationes. Ab eodem vero latere paulo inferius, oppidum Almada situm est, in extremo frons, quam Conensis sinus obliquo circuitu emittit. Quo quidem loco pelagus a licentiosa sinus vastitate paulo coarctatur. Illincque ad urbem traiectus est, passibus paulo minus quam millibus quatuor. Ripa vero lateris eius fere precipitio in mare descendens, ac dorso in arcu similitudinem ad meridiem se se inclinans, ad Barbarium promontorium extenditur. Medijs his anfractibus, sinuosa, deuia, quasi syrtes intersunt: in quibus aurum arenis inuolutum nostri conquirunt, eo praecipue loco quem Addiciam nuncupant: quod item plerisque locis in ipsa Tagi ripa fieri consuevit. Nec a veterum sententia discrepat, qui Tagum auro, gemisque affluere scripserunt. Ab hoc rursus Barbario promontorio, ad ceteriorem litoris partem, quae occasui subiecta est, in mare progreditur lunae promontorium: a quo ingenti flexu, veterum Turdulorum fines exoriuntur, Quod litus in hac usque

OLISIPONIS

ætatem, a nostris, vetus appellari consuevit. Interius, non magno deinde interuallo, in extimo Olisiponenſis ſinus hoſtio, ſanum Virgini matri, quam Ductricem appellant, dicatum, in ſcopulis inſpicitur, vbi nocturnis facibus accenſis, nauigantibus iter noctu præmonſtratur, ne locorum ignari, ad vada, ſcopuloſq; vicinos, naues allidere cogantur. Interiora legenti Aquilonem verſus, oppidum Caſcate ſitum eſt, quo naues onerariæ in anchoris conſiſtentes, accedente maris æſtu, auram operiuntur, portu vadoſo alioqui, & anfractuſo. Modico inde interuallo, aduerſo etiam flumine, ſinus in cubiti formam efficitur, in cuius fronte ſacellum eſt diui Iuliani, ſupra quod aliud diuæ Catherinæ ſacrum. Tum eodem latere obliqua ripa, propius ad urbem accedenti, Bethелеem Oppidulum, & ibi templum ingens diuæ Virgini dicatum, vna cum cœnobio monachorum, qui diui Hieronymi vitæ inſtitutum profeſſi ſunt, ſe ſe offert, in credibili ſumptu, ac magnificentia, conſtructum, diui Emanuelis regis monumentum, quod dum viueret, ſibi ipſe deſignauit erexitq;. Magnam tamen ipſi operi ad ceſſio-

DESCRIPTIO

nem Ioannes tertius Emanuelis filius, qui nunc feliciter regnat, & fecit, & facere non cessat. De qua re extat ibi in arcu celebre Resendij nostri bessalibus literis tetrastichon, quod quia a multis externis hominibus eo adcedentibus describitur, ponere non graua bor.

VASTA MOLE SACRVM DIVI
NÆ IN LITORE MATRI.
REX POSVIT REGVM MAXI
MVS EMANVEL.
AVXIT OPVS HERES REGNI
ET PIETATIS, VTERQVE
STRUCTVRA CERTANT, RE
LIGIONE PARES.

Turris vero ex aduerso, quatuor tabulato-
rum extat, quadrato extructa saxo, quam
iactis in mare molibus, ipse etiam Emanuel
Rex inædificari curauit, vti salo vndiq; cir-
cundacta, ab omni subita hostium vi, &
impressione, tuta redderetur: nullaq; na-
ues, ijs inuitis, qui turris præsidio im-
positi sunt, propter angustias, ad urbem

OLISIPONIS

propius auderent accedere. Hinc autem ad primum vrbis cornu, trium millium passuum interest spatium: quo excursu crebra villarum suburbanarum ædificia, mira elegantia & amœnitate constructa, licet cernere. Rura item, ac pascua, præter maximam omnis generis fructuū copiam, summam etiam pulchritudinem, ac iucūditatē ipso aspectu præ se ferentia. Quod si singula quæ in vrbis ambitu insunt, persequi vellem, res profecto me longius quam oportet distraheret. Qua propter ab instituto non longe discedamus. Vrbis igitur Olisiponis initium, ab hac parte, qua meridiem respicit, vetus regia amplissima, magnificoq; opere pulcherrima, efficit, quam Ad Sanctos nostri nuncupant. Nomen inditum loco, quod longo temporis spatio, corpora sanctorum martyrum Verissimi, Maximæ, ac Iuliæ ibi recondita fuerint, donec sub Ioanne rege eius nominis secundo translata alio fuere. Qui quidem diui, dum christum dei filium orbisq; seruatorem constanter profiterent, sub Romano p̄side, Olisipone passi sunt. Inde obliquo aggere, saxoq; cōstructo ad vestaliū tēplū, cui diuæ Mariæ Spei no-

DESCRPTIO

mē est, per cliuum sensim depressum itur: unde rursus eadem via in aduersum montē conscenditur, Cuius in tergo, sacellum diuo Rocho nuncupatum, conspicitur. Eodē deinceps tractu, in vallem amoenissimam, moenibus vr̄bis contiguam, hortisq; vndiq; cōsitam, est descēsus: quæ a sacello Eremitarū, diuo Antonio consecrato, nomē olim sumpsit. Nunc vero ijs exclusis, ab adnūtiatione angelica deiparæ virginī facta, nomē habet, & a vestalibus Domīnicani instituti inhabitatur. Mox pari accliuitate collis nasciē, dēfissimo oliueto oblitus, vt nō facile introrsus inspicī possit. A superiori vero parte apert9, & sacello diuæ Annæ, recēs dicato, ornat9, quod summa cum religione, & reuerentia, magna itē populi frequentia, ab omnibus hodie visitur, & colit̄. Ab hoc subinde per agrum compascuum, leprosar̄ia, forosq; boario interiectis, in aliam vallem non minus fertilem, iucundamq; deuenitur. Quæ Maurusia nūcupatur, ex eo quod post recuperatam de Saracenis vr̄be, eo loci permīssi sunt Mauri habitare. Cuius sinistram partē, quæ ad septentrionem vergit, vbi cāpi diuæ Barbaræ incipiunt, angelorum sacellū diuidit.

OLISIPONIS.

Supra vallem hanc orientem versus, mōs excelsus iminet, recto, difficiliq; ascensu, a quo fanum diuæ Mariæ Mōtanæ, quod in summo montis culmine situm est, nomen accipit. Ab hoc præterea modico flexu, vtcūq; directo itinere, ad urbem reditur, statimq; obuium fit templum vetustissimum Augustiniēsium monachorum, diuæ Virgini gratiarum sacrum, introrsus eidem vrbis muro adhærens. Ex inde porro præteritis ditissimo cœnobio Vincētio leuitæ & martyri dicato, canonicorū diui Augustini, atq; Gymnasio non ita pridem celebri, antequā Rex Ioannes Tertius illud Conimbricam transfulisset, ad ripam Tagi decurritur, quæ aq; lonare vrbis cornu ab ea parte efficit. Qua parte amplissimum, nobilissimumq; vestalium diuæ Claræ cœnobium, ad fluminis crepidinē ferme attingit; indeq; auerso itinere, sacelloq; diuæ virginis Paradisiacæ interiecto, ad primam vrbis portam, quæ Crucis dicitur, iter est. Ab illo autem Claræ templo ad regiam veterem quam Ad Sanctos antea nominari diximus, vbi meridionale vrbis cornu posuimus, rectus margo, secundo mari ab oriente æstiuo in

DESCRIPTIO

cipiens, in meridiemq; excurrent, millia passuum tria ferme efficit. Eo igitur modo, latus hoc urbis mari alluitur, reliquæ tres partes aditum habent a terra. Itaq; collibus quinque, vallibus totidem feracissimis, & iucundissimis, urbs tanto spatio complectitur, ita, ut uniuersus eius ambitus septem millibus passuum designari possit. Certam autem eius formam descriptionemq; facile deliniri posse non arbitror, cum in solo montoso, asperoque sita sit. Nihilominus si quis ex oppido Almada, quod contra in ulteriore sinus parte positum esse docuimus, rectis immotisq; oculis, urbis situm figuramq; velit contemplari, ab ea præsertim parte, qua in urbem traicitur, illam certe veram vesicæ piscis effigiem referre comperiet. Quod si solum omnibus ex partibus planum esset, a latere terrestri, formam arcus demonstraret. Interioris vero urbis amplitudo & magnificentia, tanta est, ut cum cæteris omnibus Europæ urbibus, & hominum multitudine, & ædificiorum pulchritudine, & varietate, merito contendere possit, Domorum siquidem

OLISIPONIS.

amplius quam viginti millia inesse constat. Earumq; ingens multitudo, tam principum virorum, nobiliumq;, quam etiam priuatorum hominum, eleganter, & sumptu prope incredibili constructa est, adeo, vt etiam parietes intrinsecus, fornicescq;, ligno Sarmatice vndiq; vestiti, vermiculato opere, auro, varijsq; coloribus adhibitis exornentur. In litore, fontes quã plurimi ex diuersis vrbis partibus per ductꝫ subterraneos oriuntur, e quibus populus aquationem facit. Eorum vnum Regium nominant, marmoreis colūnis, ac fornicibꝫ eximie constructum, sexq; fistulis tanta aquæ copia profluentem, vt vnus, vniuersæ hominum multitudinẽ potũ pene suppeditet. Hic autem saporis, & splendoris, & lenitatis præstantia, omnium fontium, quos vsq; me videre meminerim, aquam aut æquat, aut superat. Tepidã etẽ cum effundat, paruoq; ipsa post temporis momento resederit, tum purissima, frigidissimaq; suauissime bibitur. Duo præterea fontes haud ita, pcul, emergunt maximis aquæ scatebris, in mare breui admodũ fluxu prorumpentes. Quod si lōgiori distarent a mari interuallo, multæ frumentariæ molæ tan

DESCRIPTIO

ta aquarū vi atq; impetu, quouis anni tēpo-
re facile agerent. Cæterū lotricibꝰ, alutarijs,
fulonicisq; opificibꝰ, plerūq; seruiunt. Non
multo deinde interiecto spatio portam cru-
cis versus, fons aliꝰ, aut vt veriꝰ dicā stagnū
emergit: qui Equorū dicitur, p̄pterea quod
per ænea statuarū equestriū labra, aquā ore
affatim vomentiū, instar fluuioli cursum te-
net. Sunt deniq; diuersarū aquarū saliētes,
fontes, puteiq; nō pauci in omī parte vrbis,
magnā ciuibꝰ cōmoditatē afferentes. Quos
omēs in præsentī sigillatim enumerare, nō
huius instituti multū interesse videtur. Ad
reliqua igitur vrbis ornamenta breuiter, ac
summatim delibāda veniamꝰ. Atq; vt anti-
quā in summa arce regiā, quæ in editiore vr-
bis parte posita est, (opus ipsam antiquitatē
vere repræsentās) omittamus, Olisipo septē
in primis ingentibꝰ ædificijs singulari regū
nostrorū cōsilio, sumptuq; incredibili magni-
ficentissime extructis, hoc tēpore illustrat.
Horū primum, vt a religione initium facia-
mꝰ, Misericordiæ templū est, quadrato vn-
dicꝰ lapide elegāter extructum, nō infinito
prædiorū censu, ac prouētibus ānuis vberri-
mis, quēadmodū plæręque omnes nꝛę æta-

OLISIPONIS

tis Basilicę, sed sola optimatū, ac piorū homi-
 nū benignitate ita sustētatū, vt prope fidem
 supet, quantū in ānos singulos ex collatitiā
 stipe, in paupes impēdat. Hui9 qui curā ge-
 rūt, sodales, siue vt expressi9 dicā, fratres Mi-
 sericordiāe nūcupant, quib9, propter & ge-
 neris, & nominis claritatē, & summā etiam
 pietatis probitatisq; existimationē, negotiū
 deserūt. Siquidē illi oēs cōmuni cōsilio pari-
 q; animorū volūtate, illud Misericordię ara-
 riū administrāt: quod ex fortuitis tantū mo-
 do hominū priorum largitionib9, elemosy-
 nisq; cōflatū est. Ex quo sūma sodalitij fide
 & integritate, nullo habito psonarū delectu
 egentū omniū inopiā cōsulitur, ac puidēt,
 præsertim puellarū pupillarū, quibus inde,
 iuxta cuiusq; qualitatem, dotes in matrimo-
 niū cōferunt. Tū etiā eorū qui graui aliquo
 incōmodo, aut calamitate pressi, vitā in mæ-
 rore, rerumq; āgustia trahere cogunt. Quo-
 fit, vt multorū tā incolarū, quā exterorū mē-
 tes, ad largiēdū alliciat, perpetu9 ille ordo,
 incorruptaq; ratio erarij quotānis in paupe-
 res exhauriendi. Nihil em̄ in eo pecuniæ, vlt-
 tra ānuū tēp9 asseruari fas est, nec itē prouē-
 t9 habēt, nec ex instituto legibusq; sodalitij

DESCRIPTIO.

habere licet. Quod sane eo magis admiratio-
ne dignum videt̃, quod ex ærario amplius
viginti quatuor aureorū ducatorū millibus
in singulos annos constet egentib9 erogari.
Quin nō nullis annis numerū quadraginta
milliū æquasse vel superasse, cōpertum est.
Secūdo loco sequit̃ alterū Misericordiæ, ac
humanitatis exēplū, valetudinariū videlicet
cōmune pauperū, infirmorūq; hominū, no-
mine Omniū sanctorū, nō magnificētia ædi-
ficiorū, nō sumptuū magnitudine, nō deni-
q; benignitate erga paupes, varijs corporis
morbis conflīctatos, & expositos infantes
quos nutriēdos alēdosq; curat, priori illi ce-
dens. Id quatuor diuiditur claustris, hor-
tisq; amœnissimis, porticibusq; quatuor &
triginta, quibus circuncirca continenter ad-
hærent ædes magnificæ, triclinijs, lectis, cul-
citrisq; mundissimis decenter ornatae. Ibi
pauperes ægrotantes benigne, liberaliterq;
excipiuntur: nec nisi recuperata in integrū
valetudine, inde dimittuntur, dato insu-
per quibusdam viatico, quo se non pau-
cos dies, dum firmiores, valentioresq; ef-
fecti fuerint, sine vlllo labore, ac molestia sub-
leuare possint. His porro quæstorum, cu-

OLISIPONIS

ratorū, medicorū, pharmacopolarū, cæterorumq; ministrorū dom9 recte distinctis ordinib9 cōiunctæ sunt: vt infirmis, si quis casus necessitas ve acciderit, præsto semper ad sint, diesq; noctesq; pro se quisq; sedulo diligēterq; inseruiāt: adeo vt inter reliq; regia xenodochia qbus aplissimis celeberrimisq; Hispania passim p̄ter ceteras orbis christiani prouincias referta est, nostrum hoc facile principatū sibi v̄dicet. Pro hui9 vero foribus cāpus patet apertus, planus vndiq; quadrato ædiū pulcherrimarū ordine circūdatus, a quo diui Antonij, & Maurusia valles, quarū supra mētionem fecim9, in deltæ literæ figurā se cōtingūt, ac diuersis postea plateis i corij bubuli similitudinē, detracta cauda, explicātur, mare versus decurrentes. Ad dextrū deinde eiusdē xenodochij latus, mediū inter aquilonem & occidētē, diui Domini tēplum situm est, ac collegiū celeberrimū, cui9 ex aduersā frōte cāpo interiecto occidētē versus, tertiū extat monimētū, a Diuo Petro, Ioānis regis huius nominis primū filio, sumptu publico cōstructū, dom9 re vera aplissima, mirificoq; opere admodū cōspicua. Quā eo tantum cōsilio inibi, dū nomi

DESCRPTIO.

ne Alfōsi quinti, sui ex fratre nepotis, regni regimē sustinuit, extrui imperauit, vti exterrarū gentiū regūq; legatis, eo loci hospitiū præberetur: publicisq; sumptib; ibidē liberaliter magnificeq; exciperentur. Inde si recto itinere ad litus ire perrexeris, relictis ad dexterā in loco eminentiore cœnobis Carmelitarum, Franciscanorū, ac ordinis Trinitatis, magnifica, sumptuosaq; structura nobilissimis, regiā nouā plateā, anagliparijs, annularijs, cælatoribus, vascularijs, fabris argentarijs, & ærarijs, aurarijs, item argentarijsq; refertissimam, præteriens, in aliam eodem pariter nomine nouam mercatorum, continuo flectens ad Iquā, deuenies, cæterarum omnium longe latissimā, ædificijsq; pulcherrimis, vtrinq; exornatā. Illuc omnib; fere ex partib; orbis, & gētib;, quotidie mercatores certatim cōueniūt, maximo hominū cōcursu atq; freqntia, ppter cōmerciōrū portusq; opportunitatē. Eadēq; via cōtra septētrionē pgrediēti, ad Iquā portoriū vet; obijciē: vbi; p mercib; iportatis, publica regi vectigalia nup pēdebanē. E regiōe hui; portorij forū qd' veteris pali vocat' appet, i quō semp nō pauci hoies mēsis assidētes repies,

OLISIPONIS

quos notarios vel libraros vocari possim9, nullis tamen ciuitatis ministerijs obligatos. Hi oēs ex hoc vire genere sibi alimentū sup peditāt, qd' omniū accedētiū, mentesq; suas explicatiū, sensum assequant, ordineq; i eodē ipso loco, subito schedis, scribant petētib9q; dato, pratiōe materiē pretio, tradāt, in tātiū, vt literas, epistolasq; amatorias, elogia, oratiōes, epitaphia, carmina, laudes, parēta lia, petitiones, fyngrapha, & cuiuscūq; generis alia q̄ ab eis postulaueris, ad ea hēant dispositū scribēdi stilū. Qd' nullibi in totis Europe vrbib9 fieri vidi. Vnde Olisipōis magnitudinē, & hominū frequētiā facile quis iudicabit. Dehinc recto itinere ad tēplū Misericordiē, de quo iā dixim9, iter est, contraq; ei9 vestibulū ex oriētali latere, quartū apparet edificiū, regis Ioānis hoc nomine tertij, ppetua memoria dignissimū. Duplex nēpe magnificarū gdiū structura, totidē porticib9, vtrinq; triginta duob9 arcub9, octogintaq; cellis exornata, āgusta, equaliq; areola iteriecta: quā domū frumētariā reipublicæ, ac q̄si Lusitanie nutricem merito nominare possis. Ea siqdē mēte horreū ibi publicū a rege optimo ac prudētissimo cōstitutū est: vt

DESCRİPTIO.

sublato frumēti leguminūq; oīuz portorio,
 qđ non sine fisci magno detrimēto, ipse om-
 niū regū Lusitanię prim9 plebi elargit9 est.
 Speq; ingētis q̄st9 mercatorib9 p̄posita, fru-
 mētū vndiq; ab eis cōuehit. Eo pacto bre-
 uī plebs ānonę caritate subleuatur. Qđ sane
 magno reipublicę cōmodo factū esse nuper
 expti sum9. Post hui9 tergū, nouū portoriū
 inheret, ipsā maris crepidinē attigēs, imanis
 q̄dā lapidū moles, tignis trabalib9 cōfertim
 imissis, ac fistucationib9 in mare adactis, suf-
 fulta, regisq; eiusdē iussu, sumptuq; cōstru-
 cta, cui merito ob ēdiū magnificētiā, & opis
 pulchritudinē, quitū in hoc ordine locū tri-
 buēdū esse duxim9. Eodē tractu secūdo ma-
 ri, campus latus admodū inest, a noua por-
 torij, horreiq; structura, tū a septētrionali,
 tū ab occiduo latere, pulcherrimarū ēdiū se-
 rie circūseptus, tū maxime a meridionali,
 porticu iucūdiſſima aspectu, ad lit9 vsq; or-
 natu sūmo, deduct9. Nā aliud lat9 qđ oriētē
 hibernū respicit, mare icludit. In eo forū in-
 est piscariū, vnaq; forūq; cupedinis cōstitu-
 tū, quo cetarij, fartores, cupedinarij, lanij,
 panifices, dulciarij, gregatī quotidie cōcur-
 rūt, oīa quę ad vrbē velscēdi causa afferunt,

OLISIPONIS

vēdētes. Pręterea ppolarū, institorū, cauponū, stabulariorū. linteonūq; tabernę ibidē instructissime vísunt. In hoc vero piscario foro, certa quātitas corbiū deposita est, magistratuū edicto, qb; cimbis piscatorijs appulsis, pisces a mediastinis in forū advēditrices aduehunt. Hi quidē corbes singulis annis a magistratu, piscatorib; plus mín; duobus millib; ducatorū locant. De qua sane re, an causa adaucti vectigalis, ciuitati cōgratuler, an tā latētē tyrānidis speciē reprobē, dubi; & pplex; sum. Nec huic loco talia conserui, nisi vt vrbis opulētiā externis hominib; patefacerē. In hui; vero cāpi occiduo sinu, eodē piscario foro a tergo relicto, mercatoq; panificū, holitorū, fructuū vēditorū, aucupūq; interiecto, nec nō macello, domus quā nrī Septēsem nomināt, sita est, i qua regij pfecti negotia ad bellum Africanū spectantia expediunt. Nō pcul pterea ab hac domo, cōtiguo ediū ordine, sextū monumētū, ope admirabili factū, extat, pda spolijsq; multarū gētū regūq; refertissimū, quod ab indicis negotijs, q̄ ibi pertractant, domū Indicā vulg; nostrū appellat. Attamē meo quidē iudicio, aromatu, margaritarū, carbūculorū, sma

DESCRIP TIO

ragdorū, aliarūq; ei⁹ generis gēmarū, q̄ quo
 tānis ad nos ex India deportant, ēporiū co-
 pioſiſſimū, tū auri quoq; & argēti facti infe-
 ctūq; horreū āpliſſimū veri⁹ appellare pote-
 riſ, qđ cellas ibi quā plīmas miro artificio,
 atq; ordine diſtributas, maxima oīum harū
 rerū copia affluētes, ab oīb⁹ cōſpici poſſe pa-
 lā eſt, vt me hercules, fidē res ſuperatura ſit,
 niſi id oīum oclis obijci, manib⁹q; in horas,
 pene cōtrectari viderem⁹. Proinde ex regia,
 quā ibi deſup .D. Emanuel ampliſſimā, &
 ſūptuoſiſſimā ſibi fabricat⁹ erat, portic⁹ lati-
 ſſima velut muſculus, vt demōſtrauimus (a
 qua cāp⁹ de quo paulo āte mētione fecim⁹
 a meridiōali latere ſepit) in mare prūpit, in
 cui⁹ frōte ad oriētē verſ⁹, turriſ vndiq; qua-
 drato ſaxo mire exculata, litori imminet. Ad
 hoc ibidē ī ipſo litore aliud gđificiū ope mi-
 rabili a ſūdamētis modo facere ocepit potē-
 tiſſim⁹ Ioānes. III, Rex dñſq; noſter, qđ cū
 deo diuiſq; ppiti⁹ ad exitū pduerit, octa-
 uū locū ciuitatis ornamēti obtinebit, ac reli-
 quis oībus palmā facile prīpiet. Poſtremo ei
 regię, quā dixim⁹ Emanuelē gđificaffe, e re-
 giōe hui⁹ nouę iſtructure, occidētē vſ⁹, pla-
 tea iſterpoſita, cōtiguū eſt ſeptimū, vltimūq;

OLISIPONIS

publicū monumētū, cellis quā plimīs, ac trī
 clinisquaquerfū artificiofe fabrefactis iftru
 ctū, vt ob iteriorū gdiū multiplices recess9,
 adit9q; diuerfos, Labyrinthū effe vere existi
 mes. Ibi Reges nri armamētariū igēti armō
 rū oīs generis copia refertū cōstituerūt, ma
 chinarū itē, & tormētorū, tū rerū oīum q̄ ad
 bellū terra mariq; gerēdū ptinet apparatus,
 adeo instructū, vt ceteris omib9, q̄ Europa
 Asiave hodie instructiffima copiofiffimaq;
 hēre fert, quorū optimā ptē vidim9, & mul
 titudine machinarū, & infinito armorū telo
 rūq; numero facile p̄ftet. Id v̄o hoc argumē
 to me cuius facilis p̄baturū puto, qd̄ rex in
 ordinarijs tm̄ naualib9 expeditiōib9, naues
 plures ducētis oīu3 generū p̄petuo iftructu,
 optimeq; armatas in Asia, Africa, Europaq;
 hēre cogit. Trib9 autē harū gdiū cellis, q̄ dra
 ginta millia peditū armatorū corpa, ac tria
 millia cataphractorū itegra q̄si ex deposito
 diligētiffime, nitidiffimeq; custodiunt, p̄ter
 ea q̄ ad quotidianos & extraordinarios mo
 t9 depmunt. Bōbardici quoq; generis, Mor
 tarios, Scorpiones, Basilifcos, Leones, Colu
 brinos, Camelos, Petrarios, Difpfores. R up
 toresq; inufitatae magnitudinis, & pōderis,

DESCRIPTIO

rū reliquorū etiā vulgariū missiliū, quos Fal-
 cones, Bercios, Scopposq; vulgus appellat
 Pulueris itē, & globorū, tā ex saxo q̄ ex fer-
 ro tā tā vim & copiā asseruari cōpertū est, vt
 si singulas oīuz diuersasq; formas, numerū
 pōdusq; per partes explicare coner, verear
 ne falsa n̄s, p̄ veris huic opi videar iseruisse,
 quib; hęc legēdo dūtaxat, vel audiēdo per-
 cipe sufficet. Ad reliq; igit̄ pergamus. Vrbs
 ex ea parte qua mari adluit, vt paulo āte de-
 mōstrauim; vt pote nobilissima ei; parte,
 portis duab; & viginti distinguit; pars v̄o
 q̄ cōtinētē respicit, sedecim, quib; oīb; pp̄-
 ter infinitā hoīum multitudinē, eiusq; ābitū
 latissimū, maxime indigere videt̄. Turribus
 autē per murorū gyrū septuaginta septē mu-
 nit̄. Tēplauero q̄ a gręcis parœciā appellā-
 tur, i quib; sacramēta fidelib; oīb; submini-
 strant, quinq; & viginti numerant̄, p̄ter ea q̄
 p̄ima monachis, Anāchoritis, vestalibusq;
 virginib; sunt attributa. Huic loco nō nihil
 in laudē ecclēsiasticę musicę adiciā, idq; ve-
 rissimū cōpertissimūq; inter oēs ciues habe-
 tur. Nēpe qđ in p̄cipuis āni festis diebus, ex
 ipsa vrbe Olisipone, vltra triginta absolutos
 cātorum choros, ad sacra modulato cātu, in

OLISIPONIS

pagis villisq; circūvicinis canenda, vna die cuncti exeāt: oib; vrbis tēplis, in quibus musica modulata canit, ex eo nihil detrimenti, ad suas celebrādas festiuitates capiētib;. Societates vero quas confraternitates vocant. exxxi. sunt, in quarum vsum ingēs a sodalibus quotānis cōflatur pecunia, q̄ in paupes, & alios vsus necessarios summo ordine, elargit. Qd̄ autē ad loci, situsq; salubritatē, & aeris tēperamētū attinet, tāta certe soli, cæliq; clemētia, & amōenitas est, vt nullo fere vnq; anni tempe, nec æstas, nec hyems imoderata sentiat, quo factum est, vt multi mortales ex diuersis nationibus, terrisq; remotissimis, cæli puritate perlecti, illuc cōmigrarint: derelictoq; solo natali, & patriæ cura posthabita, perpetuā ibi sedem, vitæq; domiciliū posuerint. Vrbis vero territorium, suburbana, rusticisq; villis ædificijsq; magnificis, quocūq; oculos verteris, ppter agri fecūditate vndiq; refertū videas, tāta etiā hoīum frequentia, vti fecūdis iā pridem reb;, ppetuaq; pace cū finitimis parta, cōplures iā ruri potius, q̄ i vrbe cōmorādi desyderium teneat. Agros em̄ passim, nō vicis pagisq; solū, sed tēplis etiā, claustrisq; inumeris & ornatissi-

DESCRIP TIO

mis, frequētari, cū tāta animi voluptate vide
 m9, vt villæ, tā rusticæ, q̄ suburbane, nume
 rū sexcētārū excedāt. Pagos vero q̄ ab vrbis
 magistratib9 ius petere cogūtur, ducētos q̄-
 draginta numerāt, inter quos sex&triginta,
 priuatis, p̄p̄rijsq; iudicijs ac p̄torib9 vtūtur,
 suisq; oppidanis iurisdicēdi potestatē hñt,
 icolarūq; cōtrouersias per se oēs dñdicāt,
 & finiūt, nisi cū de causis capitalib9, grauio-
 rib9q; agit. Tūc em̄ ad summū vrbis magi-
 stratū puocat, eiusq; sentētiā req̄rere cōpel-
 lunt. Deniq; vt ea q̄ insigne aliqd' ornamen-
 tū vrbi afferre possunt, breui velut epilogo
 cōplectamur, ad Tagi Ripā quinq̄gesimo
 circiter ab vrbe lapide, flumine aduerso, op-
 pidū Scalabis sitū est, per vet9 atq; inter plē-
 raq; alia Lusitanię oppida per celebre, quod
 Plini9 quintā Lusitanię coloniā fuisse, atq;
 p̄sidiū Iuliū olim vocatū testat, n̄ri hodie Sā-
 ctarenā vocāt. De qua re plura apud Resen-
 diū n̄rum ātiqtatis amatores inueniēt. Inde
 qm̄ in mōtis excelsi admodū iugo positum
 est, in cāpū apertū & planū, lōge lateq; des-
 picit, qui cāpus Tago medi9 diuidit, maxi-
 ma terre fertilitate, quę ceteris om̄ib9, vsq;
 eo prestat, vt modicę arationes, quotannis

OLISIPONIS

pro vallis angustia, incredibiles tritici aceruos afferant. Ad tantam autem soli ubertatem id laudis non pudebit conectere, quod multis dictum vix credibile videbitur, sexagesimo nempe post die, quam semetis fieri coepta est, segetes momento fere temporis adultae, ac praematurae secantur, et si libet moluntur. Verum ut ad propositum reuertar, Tagus qua Scalabim adluit, versus ad urbem latissimo alueo deferretur, atque altissimo. Nec eo contentus, interdum multos sinus ultro, citroque, et insulas efficit. Eo itidem intervallo, oppida, pagi, villaeque, aspectu situque gratissime ac amoenissime conspiciuntur. Medio fere cursu cis Tagum, occidet versus, oppidum Alanquer situm est, quod, ut sentit Resendus, prisca secula Gerabrigam appellabant. Locum natalis nostri, cuius novam interpretationem si propius inuestigare libuerit, Alanorum ecclesiam lingua Saxonica sonare conperies: nec a veritatis via multum aberrabis. Alanos siquidem cum uniuersam Europam cedibus, incedensque vastando peragrasset, his locis consedisset, eaque tantisper incoluisse ex multorum aenaliu monumetis conpertum est, dum Gothis supuenientibus ex provincia prorsus discedere, aliasque terras querere coacti fuerint. Quae gens omnis lingua, moribus, vicinitateque,

DESCRIP TIO

Saxonib9 ab origine fere semp cōiūcta fuit, & ad hūcufq; diē mutuo quodā vinculo propinqtatis se se refouēt. Ad hui9 vero oppidi radices (est em̄ ei9 p̄cipua pars in sūmo mōtis p̄alti culmine sita) fluui9 e multis fontiuū riuis subterraneis orit̄ per amoen9, pisciuūq; multo feracissim9, q̄ arboribus vtrinq; cōstitus, sole meridiano, magnisq; calorib9, vmbra efficit, quo hoies vt plimū secedūt, gratissimā. Mox magno impetu inter cōfragosa mōtis, in planiciē aptā delat9, sexq; a capite fōtiū passuū millib9, in Tagū diffundit̄, qua parte Tag9 crebras insulas emittit, quæ omnes frumēto, pascuisq; pinguisimis abundant. Attamē earū nulla hoc tēpore castellis, pagisve, aut vitibus colit̄, vt Strabo scriptū reliqt̄. Quæ res Tagi ipsius alluionibus vetustateq; tēporis forte deficientes, hoc gloriae corollario cohonestantur, quod hodierna die, Tagus ipse per vniuersa oceani litora, in Africa Asia q3, leges & instituta det, quibus ipsarum prouinciarum reges, principesq3, sponte vel coacti parent, tributaq3 Lusitanis soluunt, Christi q3 fidem indies magis magisq3 non pauci colunt. Quod nō in Indorum dititionibus modo, sed in China

OLISIPONIS

rū etiā terminis, ac Iapponū finib9, gēte āte hac Europæ incognita, summa cū reuerētia fit. De innumeris vero exoticis reb9 quæ ex nīisvniuersæ Indię, Persiæ, Arabię, Æthiopię, Bresiliæ, Africęq3 ditionib9, in hāc vr bē toto āni circulo aduehunt, deportantq3, cū de omīb9 ijs satis luculēter, in eo opusculo qđ de fertilitate, & opulētia Hispaniæ emissim9 tractem9, nullā consulto hic facere mētionē sigillatim voluim9. Si quis, forte id cognoscere auide cupierit, ipsum librū cōgrat, quęsitūq3 legat. Cęterū si lectori nī hic labor displicuerit, sciat nos nō ita hoc opus cudisse, vt itinera alijs scriptorib9 iterclusa a nobis esse opinemur. Nā si forte aliqs de origine, & vr bis situ cōpertiora in mediū arulerit, rem pfecto gratā cūctis, nobisq3 in primis fecerit.

●EBORÆ, APVD ANDREAM

Burgēsem, typographū illustrissimi principis Henrici Infantis Portugalliæ. S. R. E. Cardinalis, ac aplice sedis Legati a latere. Permissa est editio a reuerendo patre fratre Gaspare de Regib9 .S. Theologię doctore ac hereticę prauitatis inquisitore.

Mense octobri, 1554.